

Archeologie, historie

Objev raně středověkého pohřebiště na Tetíně

Discovery of an Early Medieval burying-place at Tetín

Daniel Stolz¹, Dana Stolzová¹



Obr. 1. Pohled na pohřebiště v době výzkumu.

Fig. 1. General view of the burying-place during the research.

0. Abstract

A new, before unknown, Early Medieval burying-place was discovered in Tetín (near Beroun, Central Bohemia, about 30 km SW of Prague) during construction of new roads on May of 2006. The burying-place is located at the western part of the village, below the slopes of the the Damil Hill. Based on the finds the burying place started to be used during the last third of the 9th century and its usage terminated during the first half of 10th century AD. This find extends the know duration of the Slavic settlement at the Tetín fortified site several tens of years deeper in the past.

1. Úvod

V květnu 2006 bylo na stavbě komunikací, inženýrských sítí a rodinných domů na z. okraji Tetína zjištěno raně středověké pohřebiště. Část zasažená stavbou byla v následujících měsících prozkoumána záchranným výzkumem vedeným pracovníky ÚAPPSC. Poprvé se tak podařilo prozkoumat na území berounského okresu moderními archeologickými metodami větší (?) část raně středověkého pohřebiště, z něhož jsme získali cenné informace jak o antropologickém stavu (např. nemoci, fyzický vzhled, stav chrupu, věk dožití, atd.) zdejší raně středověké populace, tak zvyklostech v pohřebním ritu či marnivosti a vkusu tehdejších žen při výběru šperků.

Objev tohoto pohřebiště je o to cennější, že ho pravděpodobně můžeme spojovat se samými počátky přemyslovského hradiště Tetín, před jehož vnější hradbou se rozkládalo. Přispívá nám proto i k přesnějšímu datování vzniku tohoto hradiště.

2. Lokalizace naleziště

Plocha pro zástavbu rodinných domů leží v z. části obce Tetín (k. ú. Tetín, bývalý okres Beroun), z. od silnice Tetín-Tobolka (viz obr. 1).

Plocha stavby je vymezena koordináty 300/47; 306/47; 301/203; 297/22 (měřeno v mm od Z a J mapové výseče) na zeměpisné mapě 1:10 000 12-41-12. Plocha prozkoumané části raně středověkého pohřebiště se rozkládá okolo bodu 305/47 na zeměpisné mapě 1:10 000 12-41-12.

3. Geomorfologický popis, podloží a půdní pokryv

Plocha výzkumu se nachází na mírném v. svahu o sklonu cca 4 až 5° na úpatí vrchu Damil. Nadmořská výška se pohybuje mezi 280 a 290 m n. m. Nejbližší vodní zdroj představuje drobná periodická vodoteč stékající z téhož vrchu, která protéká 20–30 m s. od pohřebiště. Podloží tvoří na nalezišti hnědé sprašovitě hlíny, na které nasedá hnědozem. Region patří do klimatické oblasti B 2 – mírně teplá oblast, mírně teplý a mírně suchý okrsek s převážně mírnou zimou. Průměrná roční teplota dosahuje 7–9 °C a průměrný roční úhrn srážek činí 480 až 550 mm.

4. Metoda a postup výzkumu

První hroby objevil na neohlášené stavbě koncem května roku 2006 Karel Žák. Na příslušných částech parcel, kde mělo dojít k výstavbě RD či pokládce lokálních inženýrských sítí, byla poté provedena skrývka ornice strojem UDS (vyjma počátku stavebních prací, kdy byl použit buldozer). Při těchto pracích probíhal archeologický dohled a práce bagristy byla řízena přímo archeologem, který mohl v případě odkrytí či narušení archeologických památek korigovat průběh skrývky.

Archeologické objekty byly identifikovány na třech místech. Pohřebiště z raného středověku na s. okraji stavby, ojedinělý pohřeb a vápenická pec v j. části stavby. Oba posledně zmiňované objekty ponecháme mimo pozornost.

Plocha pohřebiště byla po odebrání ornice pečlivě upravena odstraněním zbytků ornice a zaškrábáním motýčkami, aby bylo možné identifikovat všechny hrobové jámy. Z důvodů špatné čitelnosti hrobových jam a nepříznivého počasí po celou dobu výzkumu (velké teplo a sucho) bylo ruční začišťování za neustálého zvlhčování několikrát opakováno. V závěrečné fázi výzkumu byly ještě provedeny úzké řezy ve volnějších plochách mezi hroby, které měly odhalit možné nerozpoznané hrobové jámy. Touto metodou však již nebyly zachyceny další objekty.

Jednotlivé hroby byly zkoumány standardními metodami, tj. pečlivě vypreparovány malými špachtlemi a skalpely, kresebně a fotograficky dokumentovány a výškopisně i polohopisně zaměřeny. Výzkumu se zúčastnil i antropolog, který dočišťoval, vybíral a dokumentoval kosterní pozůstatky, což ve svém důsledku vedlo

¹ Ústav archeologické památkové péče středních Čech, pobočka Nižbor, Nižbor–Zámek, č. p. 206, 267 05 Nižbor; nizbor@uappsc.cz
Český kras, XXXV (2009), 55–56, 6 obr. (3 obr. na obálce)
© Muzeum Českého krasu, Beroun
ISSN 1211-1643
ISBN 978-80-903477-4-8



Obr. 2. Hrob ženy se srpem a vědrem.
Fig. 2. Grave of a woman with a sickle and a bucket.



Obr. 3. Hrob batolete.
Fig. 3. Grave of a toddler.

k získání většího množství kvalitnějších informací o způsobu pohřbu a pohřbeném individuu.

Terénní část výzkumu se realizovala ve dnech 6. 6.–5. 10. 2006, na níž navázalo zpracování výsledků do nálezové zprávy. Odborné expertizy, konzervace, laboratorní zpracování a dokumentace nálezů (antropologické zpracování, rozbor makrozbytků, rekonstrukce keramických nádob, konzervace kovových a skleněných nálezů, rentgenové snímkování kovových artefaktů, fotografická a kresličská dokumentace artefaktů) stále ještě probíhají.

5. Předběžné zhodnocení pohřebiště

Některé analýzy a dokumentace nálezů ještě nejsou zcela dokončeny, jak již bylo naznačeno výše, proto můžeme zatím pouze stručně shrnout dosavadní poznatky o pohřebišti.

Mělké hrobové jámy s plochým dnem a kolmými stěnami o rozměrech 1,9–2,6 x 0,5–0,9 m u dospělých a 1,3–1,7 x 0,5–0,7 u dětí a byly orientovány rovnoběžkovým směrem. Pohřbení do nich byli umísťováni po jednom obvykle v natažené poloze na zádech, s rukama podél těla s hlavou na z. Pouze několik dospělých a dětí bylo také uloženo v netypických pozicích – ve skrčené poloze,

na břiše nebo hlavou k v. Podle dochovaných zbytků dřev můžeme předpokládat pohřbívání v rakvích, na dřevěných deskách nebo obložení dřevěnými deskami.

Podle antropologického určení a popřípadě hrobové výbavy náleží 20 pohřbů dospělým osobám (12 pohřbů žen, 4 pohřby mužů a 4 pohřby s pohlavně neurčitelnými skelety), 9 pohřbů dětem (u 8 skeletů pohlaví určeno a 1 skelet ženského pohlaví) a 1 nedospělé osobě ženského pohlaví.

V hrobech bylo celkem objeveno nejméně 143 nálezů bez lidských skeletů a zbytků dřev. Z nich je 24 železných předmětů (5 věder, 9 nožů, 1 přezka, 1 srp a 8 blíže nespecifikovaných), 20 bronzových náušnic a záušnic, 3 bronzové gombíky, 2 stříbrné záušnice), nejméně 84 ks skleněných korálků, 5 celých nádob, 2 zlomky keramiky, 2 zvířecí kosti a 1 vaječnou skořápku.

Mrtví byli pohřbíváni v naprosté většině buď bez přídavků nebo s velice střídmou výbavou. U žen nacházíme nejčastěji bronzové náušnice a záušnice, skleněné korálky, železné nože, keramické nádoby a vědra. Bezpečně mužské hroby neobsahovaly žádné milodary. Velice bohaté byly pouze dva dětské a jeden dospělý pohřeb osob ženského pohlaví. První dětský hrob obsahoval 2 bronzové kličkovité záušnice, 2 bronzové záušnice s očkem a třemi smyčkami (jedna ve zlomcích), bronzovou pozlacenou bubínkovitou náušnici, 1 bronzovou oválnou záušnici, 6 fritových (jiný druh skla) korálků, další blíže neurčitelné rozpadlé fritové korálky, 3 oválné olivově zelené žebrované skleněné korálky, 2 bronzové gombíky a železný nůž. V dalším dětském hrobu byla nalezena bronzová hrozníkovitá náušnice, 2 bronzové náušnice s uzlíčky, 1 bronzová náušnice (zlomek), rozpadlý bronzový plech (zřejmě zbytky gombíku), 9 fritových korálků, 6 oválných olivově zelených žebrovaných skleněných korálků, železný nůž a železné obruče vědra. V posledním bohatém hrobě dospělé ženy byla objevena 1 bronzová pozlacená náušnice s očkem, uzlíkem a spirálovou ozdobou, 1 stříbrná záušnice s mnohonásobnou kličkou, 7 oválných žebrovaných olivově zelených skleněných korálků, 1 oválný olivově zelený skleněný korálek, 1 kuličkovitý olivově zelený skleněný korálek, 1 soudkovitý světle modrý skleněný korál s tmavě modrobílými očky a 3 fritové korálky. Výbava v podobě bronzového podunajského šperku a skleněných korálů dovoluje soudit, že se zde nepohřbívaly špičky tehdejší společnosti, jejichž pohřebiště známe z Kouřimi, Levého Hradce a Lumbeho zahrady na Pražském hradě. Na druhé straně se nejedná o běžné vesnické pohřebiště, jak dokládá pozlacená bubínkovitá náušnice, stříbrné náušnice a další bohatá výbava ve výše zmíněných třech hrobech.

Podle předběžné datace nálezů vzniklo pohřebiště zhruba v poslední třetině 9. století a zaniklo během první poloviny 10. století. Založení tetínského hradiště bylo doposud kladeno na přelom 9. a 10. století (SLÁMA 1988, s. 59–62). Počátky pohřbívání již v poslední třetině 9. století by mohly naznačovat založení hradiště o dvě až tři desetiletí dříve, než se doposud předpokládalo. Tato skutečnost by tak představovala velice závažnou informaci pro poznání počátků budování přemyslovského státu.

Literatura

- SLÁMA J. (1988): Střední Čechy v raném středověku III. Archeologie o počátcích přemyslovského státu. – *Præhistorica*, 14: 1–104.